

ಹೊಸದುರ್ಗ ತಾಲೂಕಿನ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಕಾಲದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ

ಡಾ. ಕೆ.ಆರ್. ವಿವೇಕಾನಂದ

ಇತಿಹಾಸ ಉಪನ್ಯಾಸಕರು, ಹೊಸದುರ್ಗ

Abstract:

ವಿಜಯನಗರ ಅರಸರು ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಸರ್ವಧರ್ಮ ಸಮನ್ವಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅವರ ನಾಯಕರಾಗಿದ್ದ ಹೊಸದುರ್ಗ ತಾಲೂಕಿನ ಪಾಳೆಯಗಾರರಾದ ಬಾಗೂರು ಹಾಗೂ ಬೂದಿಹಾಳು ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ಬಗ್ಗೆ 'ಹೊಸದುರ್ಗ ತಾಲೂಕಿನ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಕಾಲದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ' ಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ಸಂಶೋಧನಾ ಲೇಖನವು ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಸ್ವತಃ ಶೈವರಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅನ್ಯ ಧರ್ಮಿಯರಿಗೂ ಪ್ರಧಾನ್ಯತೆ ನೀಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಬಾಗೂರಿನ ಚರಂತಿ ಮಠ, ಬೂದಿಹಾಳಿನ ನಿರಾಸಿ ಮಠಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆ ಹಾಗೂ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಪಾತ್ರ ಮಹತ್ವದ್ದು. ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆ ಎಂದರೆ ಅಂದಿನ ಪ್ರಭುತ್ವವು ಮಾನ್ಯತೆಗಾಗಿ ಇಂಥ ಮಠಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿತ್ತು. ಇಲ್ಲೂ ಕೂಡ ರಾಜರ ಖಾಸಗಿ ಶ್ರದ್ಧೆಗಿಂತ ಮಠಗಳ ಪ್ರಭಾವವೇ ನಿರ್ಣಾಯಕವಾಗಿತ್ತು. ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ಧಮಾನಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದ ಹೆಗ್ಗರೆ ಜೈನ ಕೇಂದ್ರವು ಇಂದಿಗೂ ಸಹ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿದ್ದು, ಈ ಎಲ್ಲಾ ಆಂಶಗಳಿಗೂ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಹಿಷ್ಣುತೆ ಕಾರಣವೆಂಬುದನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂಶೋಧನಾ ಲೇಖನವು ಸಾದರಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

Keywords: ಧಾರ್ಮಿಕ, ಚರಂತಿ, ನಿರಾಸಿ, ಮಠ, ಶೈವ, ವೈಷ್ಣವ, ಜೈನ, ರಂಗನಾಥ, ತಿಮ್ಮಪ್ಪ, ಪಾಳೆಯಗಾರ.

ಪೀಠಿಕೆ

ಹೊಸದುರ್ಗ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೇಂದ್ರ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆರು ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ದಕ್ಷಿಣ ತುದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಹೊಸದುರ್ಗವು, ಜಿಲ್ಲಾ ಕೇಂದ್ರದಿಂದ 60 ಕಿ.ಮಿ ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಹೊಳಲ್ಕೆರೆ ತಾಲೂಕು, ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚಿಕ್ಕನಾಯಕನಹಳ್ಳಿ, ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲೂಕು, ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಡೂರು ಮತ್ತು

ಅಜ್ಜಂಪುರ ತಾಲೂಕುಗಳು ಹೊಸದುರ್ಗದೊಂದಿಗೆ ಗಡಿ ಹಂಚಿಕೊಂಡಿವೆ.

ನಮ್ಮ ದೇಶವು ಅನೇಕ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ವಿಭಿನ್ನ ಆಚರಣೆಗಳ ತವರೂರು. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದ ವಿವಿಧ ಧರ್ಮಗಳು ರಾಜಾಶ್ರಯ ಪಡೆದು ಬೆಳವಣಿಗೆ ಹೊಂದುತ್ತಾ ಬಂದವು. ನಂಬಿಕೆ ಮತ್ತು ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಕಂಡ ಈ ಧರ್ಮಗಳು ರಾಜಕೀಯ, ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿವೆ. ಆಂಗ್ಲ 'ರಿಲಿಜನ್' ಪದ ಹಾಗೂ ಭಾರತದ

Please cite this article as: ವಿವೇಕಾನಂದ, ಕೆ. ಆರ್. (2024). ಹೊಸದುರ್ಗ ತಾಲೂಕಿನ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಕಾಲದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ. ಸೃಜನಿ: ಇಂಡಿಯನ್ ಜರ್ನಲ್ ಆಫ್ ಇನ್‌ನೋವೇಟಿವ್ ರಿಸರ್ಚ್ ಅಂಡ್ ಡೆವಲಪ್‌ಮೆಂಟ್, 3(2), 137-142

‘ಧರ್ಮ’ ಎಂಬ ಈ ಎರಡೇ ಪದಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ನಡೆಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ‘ರಿಲಿಜನ್’ ಎಂಬ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲೂ ಅಂಥದೊಂದು ಇದ್ದಿರಬೇಕೆಂಬ ಯಾವುದೇ ಪೂರ್ವ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗದೇ ಭಾರತೀಯ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು¹ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದಾದರೆ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವಗಳ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಆಕರಗಳಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಪಾಷಂಡ, ಮತ, ಸಮಯ, ದರ್ಶನ ಮುಂತಾದ ವಿಭಾಗಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಮೇಲಿನವು ಪಾರಿಭಾಷಿಕವಾಗಿ ಬಂದರೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಮೂಹದ ಹೆಸರುಗಳಾದ ಬೌದ್ಧ, ಜೈನ, ಚಾರ್ವಕ, ವೈಷ್ಣವ, ಶೈವ, ಮಾಹೇಶ್ವರ, ಭಾಗವತ, ಪಾಶುಪತ, ಕಾಳಮುಖ ಇತ್ಯಾದಿಗಳೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತವೆ. ಬಹುಶಃ ಆಯಾ ಸಮೂಹದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆಯನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುವ ಈ ಹೆಸರುಗಳೇ ಅಂದಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಿದ್ದವು. ಇಂಥ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ‘ಧರ್ಮ’ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಸುವಂತಿಲ್ಲ. ‘ಧರ್ಮ’ದ ಅರ್ಥ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿದ್ದು ಅದು ಈ ಎಲ್ಲಾ ಸಮೂಹಗಳು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ಆಚಾರಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಆವರಿಸಿ ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲ ಒಂದು ನೈತಿಕ ಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿದೆ. ಇದೊಂದು ವಿಶ್ವವನ್ನು ಆಳುವ ನಿಯಮವಾಗಿ ಒಂದೇ ಅರ್ಥಗಳಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ಒಬ್ಬ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಥವಾ ಸಮೂಹದ ಸಂದರ್ಭದ ಆಚರಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನೈತಿಕ ತಿಳುವಳಿಕೆಯೂ ಆಗಿದೆ.²

ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಂತೂ ಭರತಖಂಡ ಹಿಂದೆಂದೂ ಕಂಡರಿಯದಂತಹ ಒಂದು ಸರ್ವಸಮನ್ವಯ ಮಹಾಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆ, ಎಲ್ಲ ಪಂಥ, ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳಿಗೂ ಅದರ ಶ್ವೇತಶ್ವತ್ತದ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ಸಿಕ್ಕಿತು. ರಾಜರು ಯಾವುದೇ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸೇರಲಿ ತಾವು

ಬಹುಮುಖ ಸಮಾಜದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯದೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸಿದರು. ಜನಗಳಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಧರ್ಮ ವ್ಯಾಜ್ಯ ತಲೆ ಎತ್ತುತ್ತಿದ್ದುದುಂಟು ಆದರೆ ರಾಜ, ಮಕ್ಕಳ ಜಗಳವನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸುವ ತಂದೆಯಂತೆ ಅದನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ ಒಗ್ಗಟ್ಟುನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು ಕಾರಣನಾಗುತ್ತಿದ್ದನು.³ ಜೈನರಿಗೂ, ವೈಷ್ಣವರಿಗೂ ಉಂಟಾದ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟನ್ನು ಬುಕ್ಕರಾಯ ಬಿಡಿಸಿ ಒಗ್ಗಟ್ಟುನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ ಬಗೆ ಮೆಚ್ಚುತಕ್ಕದ್ದು. ಅನಂತರ ಬಂದ ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರ ಮುಂದೆಯೂ ಈ ಆದರ್ಶ ಅಚ್ಚಳಿಯದೇ ನಿಂತಿತು. ಆ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅವರು ನಡೆದು ಸರ್ವಧರ್ಮ ಸಮನ್ವಯ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದರು.⁴ ಅನಂತರ ಪಾಳೆಯಗರರ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಪರಂಪರೆ ಮುಂದುವರಿದು ಕೊಂಡೇ ಬಂದಿತು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂಶೋಧನ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕ ವಿಜಯನಗರ ಮತ್ತು ಪಾಳೆಯಗರರ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳು ಮತ್ತು ಸಾಂಗತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಶೈವ ಪಂಥ

ಅಧ್ಯಯನ ಕ್ಷೇತ್ರದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರ ಮತ್ತು ಪಾಳೆಯಗರರ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಶೈವ ಪಂಥವು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಚಲಿತಗೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಬಹುತೇಕವಾಗಿ ವಿಜಯನಗರ ಶಾಸನಗಳು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ್ತಿದ್ದು, ಭಾಗಶಃ ಅವು ‘ಶ್ರೀಶೈಲ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನದೇವರ ಶ್ರೀಪಾದವೇಗತಿ’/ನಮಸ್ತುಂಗ ಶಿರಶ್ಚುಂಬಿ ಚಂದ್ರಚಾಮರ ಚಾರವೇ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯ ನಗರರಾರಂಭ ಮೂಲ ಸ್ತಂಭಯ ಶಂಭವೇ’ ಎಂಬ ಶೈವ ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಜಯನಗರ ಮತ್ತು ಪಾಳೆಯಗರರು ಶೈವ ಮತವಾಲಂಬಿಗಳಾಗಿದ್ದು ಅಧ್ಯಯನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಶೈವದೇವಾಲಯಗಳು ಹಾಗೂ ಮಠಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಅಲ್ಲಿ

ದೊರೆತಿರುವಂತಹ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ಆ ದೇವಾಲಯಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಮಠಗಳಿಗೆ ದಾನದತ್ತಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿರುವ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಸಾ.ಶ.1518ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ಮಹಾಪ್ರಧಾನ ಬಾಗೂರು ಮಲ್ಲರಸಯ್ಯನವರು ರಾಮಗಿರಿ ರಾಮಲಿಂಗದೇವರ ಬೆಳಗಿನ ಪೂಜೆಯ ಮೊಸರನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವ ವೆಚ್ಚಕ್ಕಾಗಿ ರಾಮಗಿರಿ ಸಂತೆಯ ಸುಂಕವನ್ನು ದತ್ತಿ ನೀಡಿದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ.⁵ ಸಾ.ಶ. 1540ರಲ್ಲಿ ಅಚ್ಯುತದೇವರಾಯನ ವೀರಪ್ಪ ಅಯ್ಯನವರಿಗೆ ಧರ್ಮವಾಗಲಿ ಎಂದು ಬಾಗೂರು ಸೀಮೆಯ ಕಡೂರು ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಊರಗೌಡರು - ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳು ಕಡೂರು ವೀರಭದ್ರ ದೇವರಿಗೆ ದತ್ತಿ⁶ ನೀಡಿರುವುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಸಾ.ಶ. 1660ರಲ್ಲಿ ಕಾಮಗೇಶಿ ಕಸ್ತೂರಿ ಮದಕರಿನಾಯಕ ಬಾಗೂರು ಸೀಮೆಯ ಗುಂಡ ಸಮುದ್ರ ಪುರವನ್ನು ಸಮಸ್ತ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸರ್ವರು ಒಪ್ಪಿ ಧಾರಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು ಈ ಭೋಗವನ್ನು ಇರುವುದು⁷ ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಕಾಮಗೇಶಿ ಕಸ್ತೂರಿ ತಿಮ್ಮಪ್ಪನಮಗ ವೀರಭದ್ರದೇವರಿಗೆ, ಮೈಲಾರದೇವರಿಗೆ ರಂಗಪುರದ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ದಾನವನ್ನು⁸ ನೀಡಿರುವುದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಸಾ.ಶ. 1719ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೋಡಿನ ಹಾಲಪ್ಪನಾಯಕ ಕೆಂಚಮಲ್ಲನ ಮಗ ತಿಮ್ಮಣ್ಣ ಎಂಬುವವನಿಗೆ ಶಿವಾರ್ಪಿತವಾಗಿ ಒಂದು ಗದ್ದೆ ನೀಡಿದ್ದಾಗಿ⁹ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಸಾ.ಶ. 1515ರಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾನಿಗೆ ಧರ್ಮವಾಗಲೆಂದು ಪ್ರಧಾನಿ ಬಾಗೂರು ಮಲ್ಲರಸನು ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ದೇವರ ಭತ್ತವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಲು ಆಲದಹಳ್ಳಿ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ದತ್ತಿನೀಡಿದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.¹⁰ “ಬಹು ಧರ್ಮಧೇನು ನಿವಗಕ್ಕಾಡುಂಬೊಲಂ” ಎಂಬ ಕೀರ್ತಿ ಕರ್ನಾಟಕದ್ದು. ಅದರ ಬಂದಂಶವಾದ ಬೂದಿಹಾಳು ಸೀಮೆಯೂ ಅದನ್ನು ಪಾಲಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವಂತಿದೆ. ಬೂದಿಹಾಳು ‘ಪ್ರಥಮ ಕಲ್ಯಾಣವೆ’ನಿಸಿತ್ತು ಎಂಬ ಮಾತು, ಅಲ್ಲಿನ ವೀರೇಶ,

ಈಶ್ವರಪ್ಪ, ಬಸವನಗುಡಿಗಳು, ನಿರಾಸೆಯ ಮಠ - ಇವು ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಪಡೆದಿದ್ದ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. ಮೂರು ಸಾಂಗತ್ಯಗಳು ಸಿರುಮನನ್ನು ‘ಶಿವಭಕ್ತ’ ನೆಂದೇ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತವೆ. ಕೊನೆಗೆ ಸಿರುಮನನ್ನು ಪುಷ್ಪಕದಲ್ಲಿ ಕುರಿಸಿ ಕೈಲಾಸಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವವನ್ನು ಮೆರೆದ ಅರಸರ ದಂಡು ಬಾಗಿಲಿಗೇ ಬಂದು ಇವನನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಈ ಮೇಲಿನ ಅಂಶದಿಂದ ಬೂದಿಹಾಳು ಸೀಮೆಯು ಶೈವಪಂಥದಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ವೀರಶೈವ ಮಠಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆ

ಹನ್ನೊಂದನೇ ಶತಮಾನದ ನಂತರ ರಾಜ ಪ್ರಭುತ್ವದಲ್ಲಿ ಮಠಗಳು ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆ ಪಡೆದವು. ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವದ ಜೊತೆ ಸಂವಾದಿಸಿ ಬೆಳೆದ ಒಂದು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಠವಾಗಿದೆ.¹¹ ಮತ್ತೋಡಿನ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಬೇಡ ಕುಲದವರಾಗಿದ್ದರು. ದೊಡ್ಡ ಹಾಲಪ್ಪ ನಾಯಕನು ಲಿಂಗಧಾರಣೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ವೀರಶೈವನಾದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾದ ಶ್ರೀ ಶೈಲದ ಪರ್ವತ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮೇಲೆ ಅಪಾರ ಭಕ್ತಿ ವಿಶ್ವಾಸಗಳು ಮೂಡಿ ಅವರಿಗೆ ಮಠ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ನಂತರ ಇದೇ ದೊಡ್ಡ ಹಾಲಪ್ಪನಯಕನು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವೀರಶೈವ ಮಠವಾದ ಮುರಿಗಿ ಮಠ ಮತ್ತು ಅದರ ಗುರುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನೆಂಬುದು ಒಂದು ಉಲ್ಲೇಖನೀಯ ಸಂಗತಿ. ತನ್ನ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳಿಗೆ ಶಿವಸಾನಿಧ್ಯವಾಗಲೆಂದು ಮುರಿಗಾ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಮಠವೊಂದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಅದರ ಪಾಲನೆಗಾಗಿ ಅರೆಹಳ್ಳಿ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ದಾನ ಕೊಟ್ಟ ಬಗ್ಗೆ ಶಾಸನವು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ.¹² ಮುರಿಗೆಸ್ವಾಮಿ ಮಠ, ಚಿತ್ರಮಠ ಮತ್ತು ಗುಳಿಹಳ್ಳಿ ಹೊಸಮಠ ಎಂಬ ಮೂರು ಮಠಗಳನ್ನು ಸಂಗಪ್ಪ ನಾಯಕನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.¹³ ಬಾಗೂರಿನ

ಪ್ರಮುಖವಾದ ಚರಂತಿಮಠವನ್ನು 'ಹಿರೇಮಠ' ಎಂದು ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. 'ವಿರಕ್ತಮಠ' ಎಂದೂ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಮುರುಘಾಮಠ (ಶಾಖಾಮಠ) ವಾಗಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಹಾಗೂ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಲಾಯಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಮಠವು 160 ಅಡಿ ಉದ್ದ ಹಾಗೂ 100 ಅಡಿ ಅಗಲದ ನಿವೇಶನದಲ್ಲಿದೆ. ಒಟ್ಟು ಆರು ಅಂಕಣಗಳನ್ನು ಕಲ್ಲು ಮತ್ತು ಇಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದೆ. ಈ ಮಠದ ಆಡಳಿತವು ಕಾಲ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಮೊದಲು ಮುರುಘಾಮಠ ನಂತರ ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಉಜ್ಜನಿಯ ಸಂಸ್ಥಾನ ಮಠಕ್ಕೆ, ಬಾಳೆಹೊನ್ನೂರು ರಂಭಾಪುರಿ ಪೀಠದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ಮುಂದುವರಿದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಚರಂತಿಮಠದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯ ಅನ್ನದಾಸೋಹ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಿತು ಎನ್ನಲಾಗಿದ್ದು, ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ದಾಸೋಹದ ಮಂಟಪ ಇದ್ದಿತು. ದಾಸೋಹಕ್ಕಾಗಿ ಸುತ್ತ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ದವಸ-ಧಾನ್ಯ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ 80 ಹಳ್ಳಿಯ ಭಕ್ತರು 'ಹೊರೆಹುಲ್ಲು-ಮೊರಕಾಳು' ಕಾಣಿಕೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಬಾಗೂರಿನ ಪ್ರಸ್ತುತ ಚರಂತಿ ಮಠವು ಸುತ್ತಲ 80 ಹಳ್ಳಿಗಳ ವೀರಶೈವ ಮತ್ತಿತರ ಜನಾಂಗಗಳ ಜನರಿಗೆ ವ್ಯಾಜ್ಯ ತೀರ್ಮಾನ ಮಾಡುವ 'ಕಟ್ಟಿಮನೆ' ಯಾಗಿಯೂ ಕರ್ತವ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಮಠಕ್ಕೆ ವೀರಶೈವರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಜಾತಿಯವರೂ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ನಂತರದಲ್ಲಿ ಈ ಮಠದಿಂದ ಬೇರ್ಪಟ್ಟವರು 'ಮಂಡಳಿಮಠ'ವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು.¹⁴ ಪ್ರಸ್ತುತ ಮಠವು ಶಿಥಿಲಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತಲೆಪಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

'ಸಿರುಮನ ಸಾಂಗತ್ಯ'ಗಳಲ್ಲಿ ಸಿರುಮ ಮತ್ತು ಪತ್ನಿ, ಚಿಕ್ಕಮ್ಮ ಹಾಗೂ ಅವನ ಮಗ ಕಾಚನು 'ನಿರಸೆಯ ಮಠ'ದ ಮಹಂತರಿಂದ

ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಪಡೆದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಆದರೆ 'ನಿರಸೆಯ' ಮಠವು ಈಗ ಬೂದಿಹಾಳಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆ ಎಂದರೆ ಅಂದಿನ ಪ್ರಭುತ್ವವು ಮಾನ್ಯತೆಗಾಗಿ ಇಂಥ ಮಠಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿತ್ತು. ಇಲ್ಲೂ ಕೂಡ ರಾಜರ ಖಾಸಗಿ ಶ್ರದ್ಧೆಗಿಂತ ಮಠಗಳ ಪ್ರಭಾವವೇ ನಿರ್ಣಾಯಕವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಮಠಗಳು ತಮಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಜನಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿರುವ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಾಗಿದ್ದರಿಂದ ರಾಜರು ಅ ಮಠಗಳ ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಮಾನ್ಯಮಾಡುವ ನೀತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದರು. ಮಧ್ಯಕಾಲದ ಪ್ರಭುತ್ವ ರಚನೆಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆಯನ್ನು ಈ ನೀತಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ಆಯಾ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುತ್ತದೆ. ನಿರ್ದೇಶಿಸುವ ಶಿಕ್ಷೆ-ರಕ್ಷಣೆಗಳ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ರಾಜ್ಯವು ಮಠಗಳಿಗೆ ನೀಡಿತ್ತು.¹⁵ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಕಾರಣೀಭೂತ ವ್ಯಕ್ತಿ ವೀರಶೈವಗರು ಕ್ರಿಯಶಕ್ತಿ ಯತಿರಾಯ, ಗಂಗಾದೇವಿಯ ಮಧುರ ವಿಜಯಂ, ಲಕ್ಕಣ್ಣ ದಂಡೇಶನ ಶಿವತತ್ವ ಚಿಂತಾಮಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಇವನ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ. ಈ ಮನೆತನದ ಪ್ರೌಢದೇವರಾಯನಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದನೆಂದು ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ವಿಜಯನಗರ ಮನೆತನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವೀರಶೈವ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ತಲೆಯೆತ್ತಿದ್ದರು.¹⁶ ಅವರಲ್ಲಿ ಬೂದಿಹಾಳ ಸಿರುಮನ ಮನೆತನವು ಒಂದು. ನಂತರದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಇದರ ಪಕ್ಕದ ಮತ್ತೊಂದು ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಮುಂದುವರಿಸಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ವೈಷ್ಣವ ಪಂಥ

ನೀರಗುಂದ ಗ್ರಾಮದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಚೆನ್ನಕೇಶವನೇ ಗತಿ ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಗಿದೆ.¹⁷ ಸಾ.ಶ.1387ರ ವಿಜಯನಗರದ ಹರಿಹರರಾಯನ ಸಾಮಂತನಾದ ಚಾಲುಕ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ವೀರದೇವರಸರ

ಕುಮಾರ ವಲ್ಲಭರಾಯನ ಧರ್ಮಾರ್ಥವಾಗಿ ಅವನ ಪ್ರಧಾನಿ ಪೆದ್ದರಸನು ಬಲ್ಲಾಳಸಮುದ್ರದ ಕೇಶವ ದೇವರ ದೀಪಮಾಲೆಯ ಶಿಲಾಸ್ತಂಭವನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿದನು ಹಾಗೂ ಕೇಶವದೇವರ ಅಮೃತಪಡಿಗೆ ಕೆಲವು ಗದ್ದೆ, ಬಿಜಾವರಿ ತೋಟ ಮತ್ತು ಹೊಲವನ್ನು ದತ್ತಿ ನೀಡಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.¹⁸ ಸಾ.ಶ. 1530 ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನಿ ಅಯ್ಯಪ್ಪರಸನ ಪುಣ್ಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಸಾಮಂತ ವಿಶ್ವನಾಥಯ್ಯ ಬಾಗೂರಿನ ಚನ್ನಕೇಶವ ದೇವರಿಗೆ ಗರುಡಗಂಭ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿಸಿದ್ದಾನೆ.¹⁹ ಸಾ.ಶ.1552ರ ಇನ್ನೊಂದು ಶಾಸನವು ಎರೆಕೃಷ್ಣಪ್ಪನಾಯಕನು ಸದಾಶಿವರಾರಿಗೆ ಪುಣ್ಯವಾಗಲೆಂದು ಕೃಷ್ಣಾಪುರ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಚನ್ನಿಗದೇವರಿಗೆ ದತ್ತಿ ಬಿಟ್ಟಿರುವ ಕುರಿತು ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುತ್ತದೆ.²⁰

ಸಾ.ಶ.1555ರ ಶಾಸನವು ಸಾಮಂತ ಕೊಂಡರಾಜನು ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನಾಯಕನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಬಾಗೂರಿನ ಚನ್ನಕೇಶವ ದೇವರಿಗೆ ಮಧುರೆ ಗ್ರಾಮ, ಅರಳಹಳ್ಳಿ, ಆದ್ರಿಕಟ್ಟೆ, ನಾಗೇನಹಳ್ಳಿ, ಕೃಷ್ಣಪುರ, ಕುಂದೂರು ಮುಂತಾದ ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ವಿವಿಧ ಸೇವೆಗಳಿಗಾಗಿ ದತ್ತಿ ನೀಡಿದ ಬಗ್ಗೆ ಇದೆ. ಗದ್ದೆಗಳನ್ನು, ಆಕಳುಗಳನ್ನು ದತ್ತಿ ಬಿಡಲಾದ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುತ್ತದೆ.²¹ ಸಾ.ಶ.1571 ರಲ್ಲಿ ಸಂತೆಬೆನ್ನೂರಿನ ಹನುಮಪ್ಪನಾಯಕನ ಮಗ ರಾಜಪ್ಪನಾಯಕನು ಬಾಗೂರಿನ ಶ್ರೀ ಚನ್ನಕೇಶವ ದೇವಾಲಯದ ಆವರಣದಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮಿದೇವಿ ಅಮ್ಮನವರ ಗುಡಿಯನ್ನು ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಮಾಡಿಸಿ ಎರೆಯಬಯಲು ಗದ್ದೆಯನ್ನು ದಾನ ನೀಡಿರುವ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ.²² ಸಾ.ಶ.1559ರಲ್ಲಿ ಬಾಗೂರಿನ ಎರೆಕೃಷ್ಣಪ್ಪನಾಯಕನ ಮಗ ವೆಂಕಟಾದ್ರಿನಾಯಕ ಬಾಗೂರು ಸೀಮೆಗೆ ಸೇರುವ ಗುಂಡೇರಿ ಆಚೆಯ ನರಸರಾಪುರ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ವೆಂಕಟಾಪುರವೆಂದು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಅವನ ತಂದೆಗೆ ಪುಣ್ಯವಾಗಲೆಂದು ಕೇಶವ ಸ್ವಾಮಿ ಪಾದಕ್ಕೆ ಅರ್ಪಿಸಿದನು.²³ ವಿಜಯನಗರ

ಹಾಗೂ ನಂತರ ರಂಗನಾಥ-ತಿಮ್ಮಪ್ಪನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ದೇವತೆಗಳು ವೈಷ್ಣವೀಕರಣದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಜೊತೆಯೇ ವಿಜಯನಗರೋತ್ತರ ಆಳುವ ವರ್ಗದ ನಿರ್ಮಾಣವೂ ನಡೆಯಿತು.²⁴ ಹೊಸದುರ್ಗದ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಆಳ್ವಿಕೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ರಂಗನಾಥ-ತಿಮ್ಮಪ್ಪನ ದೇವಾಲಯಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಕೆಲವು ವೈಷ್ಣವ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಶೈವ ದೇವಾಲಯಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಜೈನ ಧರ್ಮ

ಸಿರುಮನ ತಮ್ಮ ಮಲ್ಲನಾಯಕ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಹೆಗ್ಗೆರೆಯು ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಜೈನಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿರುವ 'ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ತೀರ್ಥಂಕರ ಬಸದಿ'ಯು ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾದಂತಹದು. ಸಿರುಮನ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಈ ಬಸದಿಗೆ ಪೋಷಣೆ ದೊರಕಿರಬಹುದು. ಜಾನಕಲ್ಲು ಗ್ರಾಮದಲಿಯೂ ಜೈನರು ಬಸದಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡು ನೆಲಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಬಸದಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಯ್ಸಳರು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ನೀಡಿರುವ ಕುರಿತು ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿದೆ.

ಈ ರೀತಿ ಮಠ ಮತ್ತು ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ದತ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ತಮ್ಮ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದುದೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅವುಗಳ ಆಡಳಿತ ವರ್ಗದ ಮೂಲಕ ಭಕ್ತರ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ತಮ್ಮ ರಾಜಕೀಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ತಮ್ಮ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಪಾಳೆಯಗಾರರಿಗೆ ಮಠ ಮತ್ತು ದೇವಾಲಯಗಳು ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನರನ್ನು ನಾಯಕರ ಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂಧಿಸುವ ಕೊಂಡಿಗಳಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವೆನ್ನಬಹುದು. ಒಟ್ಟಾರೆ ವಿಜಯನಗರದ

ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶೈವ, ವೈಷ್ಣವ ಪಂಥದ ಮಠಗಳು ಬೆಳವಣಿಗೆ ಹೊಂದಿದವು ಎಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಕೊನೆಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

1. ರಾಜಾರಾಮ ಹೆಗಡೆ. (2001). ಲೌಕಿಕ-ಅಲೌಕಿಕ. ಪುಟ.5
2. ಅದೇ. ಪುಟ. 5
3. ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ, ಹೆಚ್. (2016). ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಮೀಕ್ಷೆ. ಪುಟ. 266-267.
4. ಅದೇ. ಪುಟ. 267
5. ರೈಸ್ ಬಿ.ಎಲ್. (1903). ಎಫಿಗ್ರಾಪಿಯಾ ಕರ್ನಾಟಕ. ಸಂಪುಟ.11. ಶಾಸನ ಸಂಖ್ಯೆ-73.
6. ಅದೇ. ಪುಟ. 71
7. ಅದೇ. ಪುಟ. 81
8. ಅದೇ. ಪುಟ. 90
9. ಅದೇ. ಪುಟ. 80
10. ಅದೇ. ಪುಟ. 128
11. ರಾಜಾರಾಮ ಹೆಗಡೆ. (2001). ಪೂರ್ವೋಕ್ತ. ಪುಟ. 25
12. ರೈಸ್ ಬಿ.ಎಲ್. (1903). ಪೂರ್ವೋಕ್ತ. ಶಾಸನ ಸಂಖ್ಯೆ-101
13. ಯಶೋಧಾ ರಾಜಶೇಖರಪ್ಪ, ಪಿ. (2001). ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕದ ಅರಸು ಮನೆತನಗಳು. ವಸು ಎಂ ವಿ. (ಸಂ). ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕದ ಅರಸು ಮನೆತನಗಳು: ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು-2 ಪುಟ. 177
14. ಬಾಗೂರು ನಾಗರಾಜಪ್ಪ. (2018). ನಮ್ಮೂರು ಸಣ್ಣಕ್ಕೆ ಬಾಗೂರು. ಪುಟ.70,71
15. ರಾಜಾರಾಮ ಹೆಗಡೆ. (2001). ಪೂರ್ವೋಕ್ತ. ಪುಟ. 29
16. ಕಲಬುರ್ಗಿ.ಎಂ.ಎಂ. (ಸಂ.). (1994). ಗೊಲ್ಲ ಸಿರುಮನ ಚರಿತೆ. ಪುಟ. XVII

17. ರೈಸ್ ಬಿ.ಎಲ್. (1903). ಪೂರ್ವೋಕ್ತ. ಶಾಸನ ಸಂಖ್ಯೆ- 123.
18. ಅದೇ. ಪುಟ. 127
19. ಅದೇ. ಪುಟ. 116
20. ಅದೇ,114.
21. ಅದೇ,113.
22. ಅದೇ,115.
23. ಅದೇ,21
24. ರಾಜಾರಾಮ ಹೆಗಡೆ,2001, ಪೂರ್ವೋಕ್ತ. ಪುಟ ಸಂಖ್ಯೆ- 26.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

- ಬಾಗೂರು ನಾಗರಾಜಪ್ಪ. (2018). ನಮ್ಮೂರು ಸಣ್ಣಕ್ಕೆ ಬಾಗೂರು. ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ.
- ಕಲಬುರ್ಗಿ.ಎಂ.ಎಂ. (ಸಂ.). (1994). ಗೊಲ್ಲ ಸಿರುಮನ ಚರಿತೆ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ.
- ರಾಜಾರಾಮ ಹೆಗಡೆ. (2001). ಲೌಕಿಕ-ಅಲೌಕಿಕ. ಆನಂದಕಂದ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ.
- ರೈಸ್ ಬಿ.ಎಲ್. (1903). ಎಫಿಗ್ರಾಪಿಯಾ ಕರ್ನಾಟಕ. ಸಂಪುಟ.11. ಸರ್ಕಾರಿ ಕೇಂದ್ರೀಯ ಮುದ್ರಣಾಲಯ.
- ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ, ಹೆಚ್. (2016). ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಮೀಕ್ಷೆ. ಡಿ.ವಿ.ಕೆ ಮೂರ್ತಿ.
- ವಸು.ಎಂ.ವಿ. (ಸಂ.). (2001). ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕದ ಅರಸು ಮನೆತನಗಳು: ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು-2. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ.